

SANDRA KOCJAN
KATARZYNA SZOLC

Edukacja międzykulturowa w praktyce – bibliodrama i metody twórcze w bielskim „Teatrze Grodzkim”

Streszczenie: Autorki prezentują praktyczne wykorzystanie edukacji międzykulturowej na przykładzie projektu „Bibliodrama i metody twórcze” realizowanego przez Bielskie Stowarzyszenie Artystyczne „Teatr Grodzki”. Poruszają zagadnienia związane z innością i odmiennością odnoszące się głównie do zróżnicowania religijnego. Przedstawiają założenie, cele i przebieg warsztatów bibliodramatycznych. Zwracają szczególną uwagę na oddziaływanie bibliodramy na uczestników warsztatów.

Słowa kluczowe: edukacja międzykulturowa, bibliodrama, zróżnicowanie religijne

Wprowadzenie

Celem edukacji międzykulturowej jest zarówno dbanie o zachowanie własnej tożsamości, jak również kształtowanie postawy otwartej na odmienne kultury. Uczy nas dialogu międzykulturowego, który pozwala nam zrozumieć inną kulturę i nabyć szacunku do niej¹. Edukację międzykulturową możemy umiejscowić w centrum zainteresowań społecznych. Trudna sytuacja na rynku pracy zmusza do emigracji, a współczesna Europa jest tak zróżnicowana pod względem kulturowym, że w odnalezieniu się w tej rzeczywistości jedno-

¹ Por.: A. Szczurek-Boruta: *Szkolnictwo wyższe a teoria, modele badań i praktyka edukacji międzykulturowej*. W: T. Lewowicki, E. Ogródzka-Mazur, A. Szczurek-Boruta (red.): *Edukacja międzykulturowa – dokonania, problemy, perspektywy*. Cieszyn – Warszawa – Toruń 2011, Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego, Wydawnictwo Adam Marszałek, s.157.

stce z pomocą przychodzi edukacja międzykulturowa². Jest to transkulturowy proces obustronnego uczenia się, życiowego doświadczenia nie tylko w sferze poznawczej, ale także praktycznej, traktując człowieka w sensie jednostkowym oraz jako członka społeczeństwa. Edukacja międzykulturowa pozytywnie wpływa na budowanie kontaktów interpersonalnych. Uwrażliwia nas tak na potrzeby innych ludzi, jak i na potrzeby własne. Ma to również związek z uwrażliwianiem na wartości moralne, a ponadto daje nam wskazówki, jak trafnie dobierać owe wartości. Proces, jakim jest edukacja międzykulturowa, prowadzi do ciągłego samodoskonalenia się poprzez pracę nad samym sobą, branie odpowiedzialności za własne wybory i za zmiany, jakie zachodzą w nas samych w ciągu całego życia. Tym samym edukacja międzykulturowa pobudza jednostkę do podejmowania refleksji nad własną tożsamością³. Posługując się terminem „tożsamość” w zależności od użytego kontekstu, możemy różnie go interpretować. Inaczej problem tożsamości postrzegać będzie socjolog, inaczej psycholog, a jeszcze inaczej pedagog. „Samo posiadanie tożsamości jest istotnym elementem w życiu każdego człowieka. Pojęcie rozumiane jako istnienie, dzięki któremu z jednej strony mamy poczucie własnej wartości, a z drugiej strony jesteśmy akceptowani i szanowani przez innych. Co więcej, tożsamość jest cechą społecznego istnienia jednostki w świecie wartości”⁴.

W kontekście naszych rozważań nie możemy pominąć problemu, jakim jest konflikt tożsamości, który dotyka bezustannie każdego człowieka. Tożsamość według Jerzego Nikitorowicza to „twórczy wysiłek podmiotu, łagodzący napięcia i sprzeczności pomiędzy stałymi, odziedziczonymi elementami, wynikającymi z zakotwiczenia społecznego w rodzinie i społeczności

² Por.: A. Szczurek-Boruta: *Młodzież jako uczestnik kształcenia ustawicznego – aktualne doświadczenia edukacji międzykulturowej na pograniczu polsko-czeskim*. W: T. Lewowicki, F. Szlosek (red.): *Kształcenie ustawiczne do wielokulturowości*. Warszawa-Radom 2009, Wydawnictwo Naukowe Instytutu Technologii Eksploatacji PIB, s. 150–176. Podajemy za: A. Szczurek-Boruta: *Szkolnictwo wyższe a teoria, modele badań i praktyka edukacji międzykulturowej*. W: T. Lewowicki, E. Ogrodzka-Mazur, A. Szczurek-Boruta (red.): *Edukacja międzykulturowa – dokonania, problemy, perspektywy*. cyt. wyd., s. 158.

³ Por.: A. Szczurek-Boruta: *Szkolnictwo wyższe a teoria, modele badań i praktyka edukacji międzykulturowej*. W: T. Lewowicki, E. Ogrodzka-Mazur, A. Szczurek-Boruta (red.): *Edukacja międzykulturowa – dokonania, problemy, perspektywy*. cyt. wyd., s. 158.

⁴ K. Jurek: *Wybrane koncepcje tożsamości jednostki w perspektywie psychologicznej*. <http://www.psychologia.net.pl/artykul.php?level=572> (4.06.2013).

lokalnej, identyfikacji z osobami i grupami, symbolami i wartościami rdzennymi a elementami zmiennymi, nabywanymi, wynikającymi z uczestnictwa w kulturze i strukturach społecznych oraz z przyswojonych norm, wartości i zachowań⁵. Przynależność jednostki do grupy wyznaniowej, czy nawet do określonej rodziny (tożsamość wynikająca z ról społecznych czy sytuacji), powoduje, że tożsamość narodowa pozostaje w sprzeczności z tożsamością lokalną czy regionalną⁶. Rozważania o bibliodramie będą prowadzone w kontekście tożsamości religijnej. Termin ten możemy rozumieć dwojako. Po pierwsze w rozumieniu potocznym tożsamość religijna to udział jednostki w danej grupie wyznaniowej i utożsamianie się z nią⁷. Z drugiej strony tożsamość religijną możemy pojmować jako „wieloaspektowy sposób rozumienia oraz kształtowania własnej egzystencji”⁸. Biorąc pod uwagę różnorodność religijną, należy zaznaczyć, iż nie nabywamy jej raz na zawsze, ale podlega ona ciągłym zmianom pod wpływem naszych doświadczeń i dokonywanych wyborów⁹.

Założenia projektu „Bibliodrama i metody twórcze”

Celem artykułu jest przedstawienie działalności „Teatru Grodzkiego”, który podjął się realizacji projektu „Bibliodrama i metody twórcze”, ściśle związane go z edukacją międzykulturową. Bielskie Stowarzyszenie Artystyczne „Teatr Grodzki” działa od 1999 roku na terenie Bielska-Białej. Misją stowarzyszenia jest pomoc osobom niepełnosprawnym oraz dzieciom i młodzieży w trudnej sytuacji życiowej poprzez organizowanie zajęć teatralnych. „Teatr Grodzki” przez 14 lat działalności zrealizował wiele programów edukacyjnych, arty-

⁵ J. Nikitorowicz: *Kształtowanie tożsamości kulturowej współczesnego człowieka*. W: A. Klimowicz (red.): *Edukacja międzykulturowa: poradnik dla nauczyciela*. Warszawa 2004, CODN, s. 46.

⁶ M. Wróblewska: *Razem osobno – poszukiwanie tożsamości w odmienności kulturowej*. W: T. Zaniewska (red.): *Edukacja międzykulturowa jako wyzwanie XXI wieku*. Białystok 2005, Wydawnictwo Niepaństwowej Wyższej Szkoły Pedagogicznej, s. 11–13.

⁷ Por.: A. Różańska: *Religijność i kształtowanie tożsamości religijnej młodzieży w społecznościach wielokulturowych*. W: T. Lewowicki, E. Ogrodzka-Mazur, A. Szczurek-Boruta (red.): *Edukacja międzykulturowa – dokonania, problemy, perspektywy*. cyt. wyd., s. 253–254.

⁸ Tamże, s. 254.

⁹ Por.: tamże.

stycznych i społecznych oraz podjął współpracę z wieloma organizacjami zarówno lokalnymi, regionalnymi, jak i zagranicznymi.

Przykładem takiej współpracy jest Bibliodrama jako sposób edukacji międzykulturowej osób dorosłych (BASICS – *Bibliodrama as a way of intercultural learning for adults*). Inicjatywa ta mieści w sobie trzy elementy. Pierwszym z nich jest „opracowanie i realizacja programu warsztatów pilotażowych dla edukatorów i trenerów”¹⁰. Element ten zakłada wykorzystanie bibliodramy w edukacji międzykulturowej. Drugim składnikiem projektu jest „wydanie dwóch publikacji prezentujących osiągnięcia projektu”¹¹. Jedną z nich jest książka *Bibliodrama i metody twórcze* pod redakcją Marii Schejbal. Ostatnią częścią dopełniającą projekt jest „organizacja międzynarodowych spotkań i wydarzeń”¹². W związku z powyższym możemy przyjąć, że głównym założeniem organizatorów było wyzwolenie otwartości na inną kulturę, promowanie tolerancji oraz wzbudzenie zainteresowania różnicowaniem kulturowym świata.

Zanim przedstawimy założenia projektu realizowanego przez „Teatr Grodzki”, wyjaśniliśmy, czym jest bibliodrama. Słowo to pochodzi z języka greckiego: *biblios* lub *biblion* oznaczający księgę, pismo oraz *drama* w znaczeniu działanie, akcja. Możemy więc wywnioskować, że bibliodrama to wcielanie się w postacie biblijne. Dzięki bibliodramie uczestnicy odkrywają siebie, swój świat i prawdę zawartą w Piśmie¹³. Metoda ta zaczęła się rozwijać 20, 30 lat temu równocześnie w wielu krajach na całym świecie. Bibliodrama wiąże się z psychodramą, jednakże ta druga technika kładzie nacisk na pracę indywidualną, natomiast bibliodrama to przede wszystkim działania grupowe. W procesie biblioterapeutycznym wyróżniamy następujące fazy: ogólne wprowadzenie, praca z wybranymi przez prowadzącego fragmentami Pisma, akcja – wcielanie się w rolę, ewaluacja partii tekstu, wnioski końcowe¹⁴. Nie będziemy skupiać się na teoretycznym opisie poszczególnych etapów, gdyż zostały one omówione w sposób praktyczny w dalszej części artykułu.

¹⁰ <http://www.teatrgrodzki.pl/projekty/basics/> (30.06.2013).

¹¹ Tamże.

¹² Tamże.

¹³ Por.: R. Pöhl: *What Is Bibliodrama? A Brief Introduction*. „Bibliodrama. Bringing the Bible into Play” 2003, nr 66–67, s. 4.

¹⁴ Por.: A. Hecht: *Bibliodrama and Exegesis*. „Bibliodrama. Bringing the Bible into Play” 2003, nr 66–67, s. 6–7.

Bielskie Stowarzyszenie Artystyczne „Teatr Grodzki” zaprosiło do współpracy instytucje z kilku krajów. Do wspólnego działania przyłączyły się organizacje z Węgier, Islandii, Turcji, Izraela oraz z Polski. Każdy z partnerów ma inne cele swojej działalności. „Church Forum Foundation” z Węgier zajmuje się głównie rozpowszechnianiem literatury teologicznej. „Reykjavic Academy” z Islandii, powstała w 1997 roku, w którym pracuje Bjorg Arnadottir zajmująca się twórczym pisaniem. Z Turcji w projekcie wziął udział „Kocaeli University Institute of Health Sciences”, który jako instytucja badawcza realizuje programy szkoleniowe dotyczące postaw religijnych. Międzynarodowa organizacja „The Elijah Interfaith Institute” z Izraela podejmuje problematykę dialogu międzyreligijnego. „Placówka Kształcenia ustawicznego EST” z Wadowic angażuje się w problematykę międzykulturowości poprzez tworzenie programów i szkoleń. Zaangażowanie tylu partnerów było możliwe dzięki wsparciu finansowemu ministra kultury i dziedzictwa kulturowego oraz Komisji Europejskiej¹⁵.

Projekt został zapoczątkowany w 2011 roku. Pierwszym krokiem do jego realizacji było otrzymanie dotacji z „Programu Grundtvig – Uczenie się przez całe życie”. Natomiast jego finałem będzie międzynarodowa sesja szkoleniowa dla edukatorów i trenerów w Istambule we wrześniu 2013 roku.

Maria Schejbal podzieliła się z nami przeżyciami z warsztatu bibliodramatycznego, który odbył się na Węgrzech. To, czego tam doświadczyła, sprawiło, że zainteresowała się bliżej tematem bibliodramy. Dzięki uczestnictwu w warsztatach, prowadzonych przez Petera Vargę, uświadomiła sobie, że w każdym z nas jest wiele uprzedzeń na temat odmiennych kultur i religii. Świadomość stereotypowego podejścia do tego co „inne” i „obce” przyczyniły się do realizacji projektu „Bibliodrama i metody twórcze”. Pomysł Marii Schejbal wsparli psycholog, Krystyna Sztuka oraz instruktor zajęć edukacyjnych i artystycznych, Piotr Kostuchowski, którzy wspólnie opracowali i zrealizowali program warsztatów. Zajęcia warsztatowe z bibliodramy były prowadzone przez partnerów projektu. Narzędzie wykorzystane w warsztatach oparte jest na psychodramie stworzonej przez Jacoba Levy Moreno oraz na bibliologu autorstwa Petera Pitzele. Obydwie metody opierają się na dogłębnej analizie i inscenizowaniu fragmentów Biblii, a także wspólnej refleksji nad sensem Pisma¹⁶.

¹⁵ http://www.basicsproject.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=78&Itemid=474&lang=pl (30.06.2013).

¹⁶ Rozmowa z Marią Schejbal przeprowadzona 18.04.2013.

Projekt wykorzystania bibliodramy w edukacji międzykulturowej stanowi odpowiedź na narastającą niechęć do „inności” i „obcości”. Uczestnictwo w warsztatach jest czasem refleksji nad stosunkiem do drugiego człowieka, człowieka – odmiennego, wyznającego inne wartości. Bibliodramę można porównać do przewodnika, który, wtajemniczając nas w nieznaną nam dotąd sekrety międzykulturowości, wskazuje drogę do nawiązania znajomości i dialogu z innymi kulturami oraz religiami. Bibliodrama pomaga otwierać się na innych ludzi, bez zastanawiania się nad tym, czy są „nasi” czy „obcy”¹⁷.

Uczestnikami warsztatów byli różni ludzie, pochodzący z różnych krajów¹⁸. Każda z tych osób miała inne powody udziału w spotkaniach, jednak ich wspólnym celem była chęć poznania samych siebie, chęć wgłębienia się w tajemnicę tekstów biblijnych oraz otwarcia na inność, poprzez kontakt z osobami wywodzącymi się z odmiennych tradycji religijnych i kulturowych. Spotkania te przede wszystkim otworzyły uczestnikom możliwość bliższego poznania Pisma Świętego, jak również podjęcia się własnej interpretacji jego fragmentów. Uczestnicy zajęć, aby przekroczyć bariery własnych słabości, lęków i niepewności, musieli podczas warsztatów być sobą, czuć się swobodnie, a ponadto odnaleźć swoje własne, bezpieczne miejsce. Mottem przewodnim każdego spotkania był cytat lub fragment zaczerpnięty z Biblii, jak również tekstów pochodzących z innych świętych Ksiąg, a zadania czekające na uczestników były ściśle z nim związane. Po przeczytaniu fragmentu wszyscy wspólnie utożsamiali się z jego treścią, poprzez wgłębienie się w słowa i przekraczanie granic samego tekstu. Owo utożsamienie się następuje również w momencie przedstawienia danego fragmentu biblijnego przez poszczególne grupy. Każdy zespół, wcielając się w rolę aktorów musiał wyjść poza realną rzeczywistość, by znaleźć się w świecie bohaterów biblijnych. W zależności od tematu poszczególnych zajęć uczestnicy realizowali m.in. takie zadania, jak: autoprezentacja, dialog z partnerem, dzielenie się swoimi emocjami, stworzenie rzeźby i wiele innych. Każda sesja kończyła się powrotem do codzienności. Uczestnicy wzajemnie pomagali sobie „zejść ze sceny”, aby podzielić się swoimi przeżyciami i refleksjami¹⁹.

Celem takiej formy warsztatów jest nawiązanie bliskiej relacji pomiędzy uczestnikami, przełamanie barier i niechęci do odmienności. Przede wszystkim

¹⁷ Por.: M. Schejbal (red.): *Bibliodrama i metody twórcze*. Bielsko-Biała 2012, Bielskie Stowarzyszenie „Teatr Grodzki”.

¹⁸ Rozmowa z Marią Schejbal przeprowadzona 18.04.2013.

¹⁹ Por.: M. Schejbal (red.): *Bibliodrama i metody twórcze*. cyt. wyd.

jednak bibliodrama otwiera drogę do swobodnego wyrażania swoich uczuć i emocji. Również słowa „Od spotkania z Bogiem do spotkania z ludźmi”²⁰ skrywają w sobie główne założenia warsztatów. To właśnie spotkanie bliźniego jest rzeczą nadrzędną, a narzędziem do tego prowadzącym jest Bóg. Bibliodramę można porównać do lekcji, podczas której zamiast oceniania podziwiamy, zamiast różnicowania poszukujemy cech wspólnych, razem pochylamy się nad Słowem Bożym, zastanawiając się nad Jego wartością i sensem.

Bibliodrama w praktyce

Naszą wiedzę teoretyczną udało nam się wesprzeć praktyką poprzez udział w warsztatach przeprowadzonych na Wydziale Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego w Cieszynie, prowadzonych przez Piotra Kostuchowskiego z „Teatru Grockiego”²¹. Działania te wykraczały poza projekt „Bibliodrama i metody twórcze”. Oprócz nas w zajęciach uczestniczyło jeszcze 11 studentek. Już samo rozpoczęcie było intrygujące. Zamiast zwykłego przedstawiania się, zasiadliśmy z prowadzącym w kręgu i opisywaliśmy swoje nastroje na podstawie prognozy pogody, np. radość przyrównywaliśmy do świecącego słońca, smutek do burz i deszczu. Siedząc w kręgu, bardzo dobrze się czułyśmy, szybko zapoznałyśmy się z pozostałymi uczestniczkami zajęć. Kolejnym elementem było przedstawienie za pomocą gestów i mimiki wylosowanego wcześniej uczucia, np. szczęścia, smutku, euforii. Ćwiczenie to nie należało do łatwych, ponieważ niektóre uczucia trudno było przedstawić bez użycia słów. Wymagało to od nas kreatywności i przemyśleń. Przy tym zadaniu towarzyszyły nam bardzo pozytywne emocje, śmiałyśmy się z naszych min i oryginalnych pomysłów na przedstawienie wylosowanego uczucia. Początkowo każda z nas samodzielnie wykonywała ćwiczenie, a następnie próbowałyśmy swoich sił w parach. Dzięki temu miałyśmy okazję bliżej się poznać i porozmawiać. Wszystkie uczestniczki miały różne pomysły na przedstawienie, często tych samych, uczuć. Do realizacji następnego ćwiczenia musiałyśmy niejako uzewnętrznić nasz stosunek do „innych” i „obcych” poprzez zaprezentowanie swojej granicy tolerancji. By lepiej zrozumieć treść zadania, należało przybliżyć samą definicję słowa „tolerancja”. W najprost-

²⁰ M. Schejbal (red.): *Bibliodrama i metody twórcze*. cyt. wyd., s. 19.

²¹ Warsztaty odbyły się 29 kwietnia 2013 roku na Wydziale Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego w Cieszynie. Zostały zorganizowane przez Teatr Grodzki. W warsztatach udział wzięli studenci pedagogiki WEiNoE.

szym rozumieniu termin ten oznacza pogodzenie się z tym, co jest dla nas przykre²². Warto jednak poszerzyć ten termin. Taką definicję przedstawia Barbara Grabowska: „(tolerancja) przejawia się [...] w swobodzie wyznania i sumienia, prawa człowieka do swobodnego wyboru religii, bądź rezygnacji z wszelkiej religii. Wyznacznikiem postawy tolerancyjnej są także wzajemne kontakty ludzi różnych wyznań, małżeństwa mieszane i inne”²³. Ćwiczenie polegało na umieszczeniu siebie pomiędzy białym pasem materiału, oznaczającym maksimum tolerancji, a zielonym, oznaczającym jego minimum. Każda z nas musiała indywidualnie zajrzeć w głąb swojego wnętrza, a nawet sumienia, i zapytać: „Czy potrafię zauważyć »obcego«, odmiennego ode mnie człowieka?”. Niełatwo było się zdecydować, w którym miejscu ostatecznie stanąć, by prawidłowo odzwierciedlić swój stosunek do „obcego”. To ćwiczenie do łatwych nie należało, ale z pewnością niejedną z nas zmusiło do głębokich przemyśleń. Następne ćwiczenie w warsztatach skłoniło nas do osobistych refleksji związanych ze stosunkiem do Boga i drugiego człowieka. Spośród różnokolorowych chust miałyśmy wybrać jedną, której kolor odzwierciedla naszą relację wobec Boga. W drugiej części ćwiczenia prowadzący poprosił o odłożenie chust i wybranie takiej, która obrazuje podejście do drugiego człowieka. Zaskoczyło nas, że wszystkie wybrałyśmy inny kolor chust w obu częściach zadania. To pokazuje, że mamy odmienny stosunek do Boga, a inny do bliźniego. W tym momencie zakończyła się wstępna sesja zajęć. Rozpoczęliśmy główną część warsztatów opartą na tekstach biblijnych i pracy w grupach. Po zapoznaniu się z fragmentami Pisma inscenizowałyśmy je, dobierając scenografie, układając scenariusz, dzieląc pomiędzy siebie role. Zadanie to było dla nas dużym wyzwaniem, ponieważ musiałyśmy przełamać barierę strachu przed wystąpieniem publicznym (pozostałymi grupami). Trudno stwierdzić, w jaki sposób to ćwiczenie zbliżyło uczestników do siebie, ze względu na jednorodną grupę. Miałoby ono inny charakter, gdyby

²² Por.: U. Klajmon-Lech: *Udział Kościołów i grup wyznaniowych w rozwoju edukacji międzykulturowej*. W: T. Lewowicki, E. Ogrodzka-Mazur, A. Szczurek-Boruta (red.): *Edukacja międzykulturowa – dokonania, problemy, perspektywy*. cyt. wyd., s. 274.

²³ B. Grabowska: *Tolerancja religijna młodzieży żyjącej na pograniczu*. W: T. Lewowicki, B. Grabowska (red.): *Młodzież i tolerancja. Studium z pogranicza polsko-czeskiego*. Cieszyn 1998, UŚ – Filia w Cieszynie, s. 51. Podaję za U. Klajmon-Lech: *Udział Kościołów i grup wyznaniowych w rozwoju edukacji międzykulturowej*. W: T. Lewowicki, E. Ogrodzka-Mazur, A. Szczurek-Boruta (red.): *Edukacja międzykulturowa – dokonania, problemy, perspektywy*. cyt. wyd., s. 274.

brali w nim udział wyznawcy różnych wyznań. Ostatnie ćwiczenie, „krzesło Cadyka”, było nietypowe i początkowo sposób jego rozwiązania był dla nas niezrozumiały. Naszym zadaniem było postawienie samej sobie ważnego pytania: „Czy będę w życiu szczęśliwa?”. Należało także założyć, że uzyska się odpowiedź na postawione pytanie. Zabawa polegała na tym, że mając przygotowane pytanie, każdy pojedynczo podchodził do krzesła, na którym siedziała już wybrana osoba z grupy. Po głośnym odczytaniu swojego pytania, zastanawiając się, jaką odpowiedź uzyskamy od tej osoby, nagle, ku naszemu zdziwieniu, dochodziło do zamiany ról, w których to my sami stawaliśmy się Cadykami, siadając na krzesło. Każda z nas, znajdując się w takiej sytuacji, zamilkła, nie wiedząc, jak sobie poradzić. Największym zaskoczeniem, a zarazem największą trudnością było to, że samodzielnie musiałyśmy udzielić sobie odpowiedzi, która na dodatek byłaby dla nas satysfakcjonująca.

Naszym zdaniem warsztaty były interesujące i wartościowe. Doświadczylśmy wielowymiarowości „innych”, Boga, a przede wszystkim siebie. Współpraca z innymi uczestnikami warsztatów była kluczem do ich poznania. Czytanie fragmentów Pisma Świętego jeszcze bardziej zbliżyło nas do Boga, natomiast dokonywanie wyborów, prezentowanie różnych zachowań i udzielanie odpowiedzi to droga do poznania samych siebie. Warsztaty te zasługują na to, by o nich mówić, by dzielić się z innymi swoimi przeżyciami jakich tam doświadczylśmy, i choć istnieje zasada, że to, co dzieje się po stronie „bibliodramowego świata”, powinno tam zostać, to jednak chce się o tym opowiadać, a tym samym zachęcać innych do przeżywania czegoś podobnego. Warto w każdym zadaniu, jakie realizowałyśmy na warsztatach, doszukać się drugiego dna i jakiegoś nadrzędnego celu. W bibliodramie celem tym, jest dotarcie drogą Pisma Świętego i innych Ksiąg świętych do drugiego człowieka. Jednak zanim do niego dojdziemy, musimy nauczyć się odpowiednio oceniać innych, miarą, jaką robił to Jan Paweł II: „człowiek jest wielki nie przez to, co posiada, lecz przez to, kim jest; nie przez to, co ma, lecz przez to, czym dzieli się z innym”²⁴.

Podsumowanie

Udział w warsztatach bibliodramatycznych, które odbyły się na cieszyńskim wydziale Uniwersytetu Śląskiego, nie do końca pokazał nam, na czym polegać może realizacja w ich toku założeń edukacji międzykulturowej oraz jakie ma ona znaczenie w naszym życiu. Owszem, zajęcia, w których uczest-

²⁴ http://pl.wikiquote.org/wiki/Jan_Pawe%C5%82_II (3.06.2013).

niczyliśmy, skłoniły nas do wielu refleksji nad własnym stosunkiem do Boga oraz drugiego człowieka. Mogliśmy również zastanowić się nad naszym podejściem do „inności” i „obcości”. Jednak po zakończeniu warsztatów czegoś nam brakowało, czualiśmy pewien niedosyt. Za powód takiej sytuacji możemy przyjąć fakt, iż grupa nie była zróżnicowana pod względem religijnym. Ważnym elementem edukacji międzykulturowej dostrzeżonym przez nas w warsztatach było budowanie kontaktów interpersonalnych. Doświadczaliśmy tego podczas pracy w grupach, w parach, m.in. przygotowując inscenizacje scenek biblijnych. Jednak nie oznacza to, że inne aspekty edukacji międzykulturowej nie są realizowane w programie „Bibliodrama i metody twórcze”. Warsztaty, w których brali udział uczestnicy z Polski, Węgier, Izraela, Islandii i Turcji, a więc krajów o odmiennych kulturach i religiach, to dobry przykład realizacji edukacji międzykulturowej. Takie ćwiczenia jak wcielanie się w postaci ze Świętych Ksiąg z jednej strony kształtują własną tożsamość, gdy uczestnicy wchodzi w określoną rolę, a z drugiej strony pozwalają na kształtowanie postawy otwartej wobec wyznawców innej religii, jeżeli członkowie grupy odgrywali postaci z nieznanego im Księgi. Każde spotkanie pobudza więc do refleksji nad własną tożsamością. Jednak, co ważne, uczy również wzajemnego dialogu, rozumienia i szacunku. Możemy również przyjąć, iż doświadczenia zdobyte na warsztatach pozwalają na dokonanie zmian w tożsamości religijnej uczestników. Bibliodrama to przecież dążenie do nawiązywania kontaktów z „Innym” i „Obcym”.

Najlepszym podsumowaniem naszych rozważań dotyczących bibliodramy, jak i całego programu realizowanego przez Bielskie Stowarzyszenie Artystyczne „Teatr Grodzki”: będą słowa jednej z uczestniczek projektu: „Zamiast myśleć o tym, jak różni jesteśmy, zobaczyłam jak wiele mamy wspólnego. [...] A kilka godzin wcześniej, idąc na zajęcia myślałam tylko: będę w pomieszczeniu pełnym chrześcijan. Sądzę, że to właśnie bibliodrama pozwoliła mi zobaczyć nie chrześcijan, a ludzi”²⁵.

Bibliografia

Grabowska B.: *Tolerancja religijna młodzieży żyjącej na pograniczu*. W: T. Lewowicki, B. Grabowska (red.): *Młode i tolerancja. Studium z pogranicza polsko-czeskiego*. Cieszyn 1998, UŚ – Filia w Cieszynie.

²⁵ M. Schejbal (red.): *Bibliodrama i metody twórcze...* cyt. wyd., s. 2.

- Hecht A.: *Bibliodrama and Exegesis*. „Bibliodrama. Bringing the Bible into Play” 2003, nr 66–67.
- Jurek K.: *Wybrane koncepcje tożsamości jednostki w perspektywie psychologicznej*. <http://www.psychologia.net.pl/artukul.php?level=572> (4.06.2013).
- Klajmon-Lech U.: *Udział Kościołów i grup wyznaniowych w rozwoju edukacji międzykulturowej*. W: T. Lewowicki, E. Ogrodzka-Mazur, A. Szczurek-Boruta (red.): *Edukacja międzykulturowa – dokonania, problemy, perspektywy*. Cieszyn – Warszawa – Toruń 2011, Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, Wyższa Szkoła Pedagogiczna ZNP, Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Lewowicki T., Ogrodzka-Mazur E., Szczurek-Boruta A. (red.): *Edukacja międzykulturowa – dokonania, problemy, perspektywy*. Cieszyn – Warszawa – Toruń 2011, Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, Wyższa Szkoła Pedagogiczna ZNP, Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Nikitorowicz J.: *Kształtowanie tożsamości kulturowej współczesnego człowieka*. W: A. Klimowicz (red.): *Edukacja międzykulturowa: poradnik dla nauczyciela*. Warszawa 2004, CODN.
- Pöhl R.: *What Is Bibliodrama? A Brief Introduction*. „Bibliodrama. Bringing the Bible into Play” 2003, nr 66–67.
- Różańska A.: *Religijność i kształtowanie tożsamości religijnej młodzieży w społecznościach wielokulturowych*. W: T. Lewowicki, E. Ogrodzka-Mazur, A. Szczurek-Boruta (red.): *Edukacja międzykulturowa – dokonania, problemy, perspektywy*. Cieszyn – Warszawa – Toruń 2011, Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, Wyższa Szkoła Pedagogiczna ZNP, Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Schejbal M. (red.): *Bibliodrama i metody twórcze*. Bielsko-Biała 2012, Bielskie Stowarzyszenie „Teatr Grodzki”.
- Szczurek-Boruta A.: *Młodzież jako uczestnik kształcenia ustawicznego – aktualne doświadczenia edukacji międzykulturowej na pograniczu polsko-czeskim*. W: T. Lewowicki, F. Szlosek (red.): *Kształcenie ustawiczne do wielokulturowości*. Warszawa-Radom 2009, ITE – PIB.
- Szczurek-Boruta A.: *Szkolnictwo wyższe a teoria, modele badań i praktyka edukacji międzykulturowej*. W: T. Lewowicki, E. Ogrodzka-Mazur, A. Szczurek-Boruta (red.): *Edukacja międzykulturowa – dokonania, problemy, perspektywy*. Cieszyn – Warszawa – Toruń 2011, Wydział Etnologii

i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, Wyższa Szkoła Pedagogiczna ZNP, Wydawnictwo Adam Marszałek.

Wróblewska M.: *Razem osobno – poszukiwanie tożsamości w odmienności kulturowej*. W: T. Zaniewska (red.): *Edukacja międzykulturowa jako wyzwanie XXI wieku*. Białystok 2005, Wydawnictwo Niepaństwowej Wyższej Szkoły Pedagogicznej.

Zaniewska T. (red.): *Edukacja międzykulturowa jako wyzwanie XXI wieku*, Białystok 2005, Wydawnictwo Niepaństwowej Wyższej Szkoły Pedagogicznej.

http://www.basicsproject.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=78&Itemid=474&lang=pl (30.06.2013).

http://pl.wikiquote.org/wiki/Jan_Pawe%C5%82_II (3.06.2013).

<http://www.psychologia.net.pl/artykul.php?level=572> (4.06.2013).

<http://www.teatrgrodzki.pl/projekty/basics/> (30.06.2013).

Intercultural education in practice – bibliodrama and creative methods “Grodzki Theatre” in Bielsko-Biała

Summary

The authors present a practical application of intercultural education based on the example of the “Bibliodrama and creative methods” implemented by the Bielsko Artistic Association “Grodzki Theatre”. They discuss issues of otherness and difference of relating primarily to religious diversity. They present assumption, objectives and course of the workshop of bibliodrama. Moreover, the authors draw due attention to the effects of bibliodrama on workshop participants.

Key words: intercultural education, bibliodrama, religious diversity

Translated by Katarzyna Izdebska